

REMISSVAR

2023-06-05

Dnr: BO 2023–0071

Justitiedepartementet

Straffrättsenheten

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

Betänkande av Flerbrottsutredningen SOU 2023:1 Skärpta straff för flerfaldig brottslighet

(dnr Ju2023/00373)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige. Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Alla lagförslag som berör barn måste föregås av noggranna analyser av vilka konsekvenser som de föreslagna ändringarna skulle kunna få för barn och deras rättigheter. Barnombudsmannen ifrågasätter i och för sig inte att den nuvarande ordningen för straffvärdebedömning vid flerfaldig brottslighet kan medföra att den tillkommande reaktionen på ytterligare brott blir alltför begränsad och att regleringen därför kan behöva ses över. Barnombudsmannen ställer sig dock starkt frågande till att det i det aktuella betänkandet helt saknas en analys av konsekvenser för barn och deras rättigheter, särskilt då de föreslagna lagändringarna, om de blir verklighet, kan komma att få långtgående konsekvenser för barn och unga. Barnombudsmannen uppmanar därför regeringen, om den avser att gå vidare med förslagen, att genomföra en sådan analys först. Mot denna bakgrund avstyrker Barnombudsmannen de aktuella förslagen.

Barnombudsmannen noterar i sammanhanget att det i utredningens två direktiv, såväl i ursprungsdirektivet som i tilläggsdirektivet, saknas instruktioner om att utredningen, i sin konsekvensanalys, ska beakta hur barns och barns rättigheter kan komma att påverkas av eventuella lagförslag.

Barnombudsmannen vill liksom i tidigare remissvar avseende förslag om skärpta straff,¹ framhålla att det i strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige

¹ Se till exempel svar på SOU 2021:68, Ju2021/03004, Skärpta straff för brott i kriminella nätverk.

betonas att lagstiftningen är statens främsta instrument för att garantera att barnets rättigheter tillgodoses i verksamheter, beslut och åtgärder som rör barn.² Vidare betonas att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv.³

I propositionen till inkorporering av barnkonventionen framhålls även att lagstiftaren ska beakta och synliggöra konventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen. Barnombudsmannen noterar att sådana kopplingar saknas i betänkandet och lyfter i detta sammanhang fram, såsom särskilt viktiga att beakta, artiklarna 37 och 40, vilka har ett nära samband med varandra och bland annat behandlar barns grundläggande rättigheter vid frihetsberövanden.⁴ Barnombudsmannen understryker dock att konventionen ska ses som en helhet och att till exempel artiklarna 2, 3, 6 och 12 ska beaktas i genomförandet av samtliga rättigheter i konventionen.

Såvitt Barnombudsmannen förstår skulle en straffskärpning av flerfaldig brottslighet även träffa barn och unga och förslagen sålunda få stora konsekvenser när det gäller längden på frihetsberövandet för denna grupp.

De föreslagna lagskärpningarna kan tänkas åstadkomma positiva effekter för en del barn, till exempel för barn som brottsoffer, genom att straffen för vissa brott som typiskt sett drabbar barn kan komma att skärpas. Utredningen framhåller till exempel att en av de brottstyper som skulle komma att beröras av en ändring är grov våldtäkt mot barn eftersom att det ibland begås vid ett mycket stort antal tillfällen mot samma målsäganden under en lång tid (sid. 219 i betänkandet). Barn kan dock, såvitt Barnombudsmannen förstår, komma att påverkas av en skärpt lagstiftning för flerfaldig brottslighet inte bara i rollen som brottsoffer utan även till exempel i rollen som gärningsman eller anhörig. Som Barnombudsmannen konstaterat i sin senaste årsrapport är barn både drabbade och utförare av allvarlig och grov brottslighet.⁵ Barnombudsmannen anser att avsaknaden av en konsekvent och sammanhållen analys av alla de tänkbara effekter som lagförslaget kan få för barn och deras rättigheter leder till att viktiga aspekter missas. Avsaknaden av en sådan analys innebär även att det inte heller går att bedöma hur eller på vilket sätt en skärpning av straffen för flerfaldig brottslighet kan komma att påverka olika grupper av barn, till exempel pojkar och flickor, barn med eller utan invandrabakgrund, barn med funktionsnedsättning etc.

Slutligen påminner Barnombudsmannen om att ett stort antal lagstiftningsåtgärder som berör barn har genomförts på det straffrättsliga området under senare år och att det därför är svårt att få en bild av helheten vad gäller konsekvenserna för barn och barns rättigheter. Barnombudsmannen noterar i detta sammanhang även FN:s kommitté för barnets rättigheters senaste rekommendationer till Sverige i vilken den uttrycker oro över vissa nyligen antagna lagändringar för att införa strängare straff avseende barn.⁶ Enligt Barnombudsmannens mening understryker detta ytterligare vikten av en noggrann genomförd analys av alla de konsekvenser som nya lagförslag, tillsammans med den genomförda och kommande ändringar, kan få för barn och deras rättigheter.

Avslutningsvis noterar Barnombudsmannen att det i betänkandet saknas vägledning för rättstillämparen när det gäller barnrättsliga och barnkonventionsrättsliga bedömningar. Att sådana vägledningar finns i

² Proposition 2009/10:232, Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige, s. 11.

³ Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74.

⁴ SOU 2020:63, Barnkonventionen och svensk rätt, volym 3, s. 1545.

⁵ Barnombudsmannens årsrapport 2023, Jag hade vitt hjärta - Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet.

⁶ CRC/C/SWE/CO/6-7, p. 44.

betänkandet i relevanta delar är ett viktigt led i implementeringen av konventionen eftersom rättstillämparen i stor utsträckning söker stöd i förarbeten.

Föredragande i ärendet har varit juristen Helen Ronen. I den slutliga handläggningen har även biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin

Barnombudsman